

Registro Nr. 3049

LIETUVOS VALSTYBĖS ISTORIJOS ARCHYVAS

FONDAS NR. 126

DRUJOS MAGDEBURGINIS TEISMAS

ДРУЙСКИЙ МАГДЕБУРГСКИЙ СУД

**TVIRTINAMŪJŲ AKTŲ, EINAMŪJŲ REIKALŲ IR DEKRETŲ PROTOKOLŲ
APYRAŠAS NR. 1**

CHRONOLOGINĖS RIBOS: 1718–1726 m.

LIETUVOS VALSTYBĖS ISTORIJS ARCHYVAS
PAŽYMA APIE DRUJOS MAGDEBURGINIO TEISMO FONDAŲ NR. 126

2023-03-13 Nr. A7-3

Vilnius

I. INFORMACIJA APIE FONDO SUDARYTOJĄ

Miestų savivaldos institucijų XVI–XVIII a. įrašų, arba aktų knygos – vienas svarbiausių šaltinių Lietuvos miestų istorijos tyrinėtojams. Jos padeda išaiškinti pakitimus miestų savivaldos institucijų veikloje ir nustatyti miestiečių kultūrinį lygį¹. Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje (toliau – LDK) teisę organizuoti savivaldą turėjo tie miestai, kuriems valdovas suteikdavo vadinamąją Magdeburgo privilegiją, t. y. teisę tvarkytis pagal Magdeburgo miesto (Vokietijoje) pavyzdį². Magdeburgo teisę pirmiausia gavo sostinė Vilnius. Ją suteikė Lietuvos didysis kunigaikštis (toliau – Ldk) Jogaila 1387 m. Vėliau ta teisė buvo suteikta Kaunui (1408 m.), Trakams (1409 m.) ir kitiems miestams. Intensyviausiai Magdeburgo teisė LDK plito po 1564–1566 m. reformų ir 1569 m. Liublino unijos. Tada magdeburginės privilegijos pradėtos suteikinti ir mažesnėms gyvenvietėms bei miesteliams. Iki 1776 m. savivaldos teisės buvo duotos 28 miestams. Vieni iš jų buvo privatūs, t. y. įkurti privačiose valdose, kiti valstybiniai arba didžiojo kunigaikščio. Prie pirmųjų priklausė Kretinga, Skuodas, Biržai, Kėdainiai ir artimas jiems bažnytinis miestas Varniai, o visi kiti buvo valstybiniai³. Privačių miestų savininkai – Radvilos, Chodkevičiai, Kiškos, Sapiegos – rūpinosi, kad jų miestams būtų suteikta savivalda, tikėdamiesi sudaryti geresnes sąlygas miestams augti ir padidinti iš jų gaunamas pajamas. Bet ir tokiems miestams būdavo suteikiama valdovo privilegija (jos negavo tik Kretinga), nes tų miestų gyventojai tapdavo visos valstybės, ne tik savo savininko valdų miestiečiais⁴.

Magdeburgo teisė plito ir LDK žemėse, esančiose dabartinėje Baltarusijos teritorijoje. Iki 1618 m. savivaldos teisės gavo 5 privatūs miestai ir miesteliai: Sluckas (1441 m.), Myrius (1579

¹ KIAUPA, Zigmantas, „Lietuvos miestų savivaldos organų įrašų knygos XVI–XVIII amžiuje“, *Jaunųjų istorikų darbai: respublikinės jaunųjų istorikų konferencijos tezės* kn. 3 (1980), p. 113.

² KIAUPA, Zigmantas, „Miestai“, *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kultūra: tyrinėjimai ir vaizdai* (Vilnius, 2001), p. 353. Seniausias Lietuvos savivaldis miestas yra Klaipėda. Pasak Jolantos Karpavičienės, 1258 m. suteikta Liubeko teisės privilegija laikoma pakankamu argumentu Klaipėdą traktuoti kaip pirmąjį savivaldų miestą dabartinės Lietuvos teritorijoje, KARPAVIČIENĖ, Jolanta, „Liubeko ir Magdeburgo teisių raiška Europoje viduramžiais ir ankstyvaisiais naujaisiais laikais“, *Acta historica universitatis Klaipedensis* t. 17 (2008), p. 29–30.

³ TYLA, Antanas, „Įvadas“, *Lietuvos magdeburginių miestų privilegijos ir aktai*, t. 1, *Joniškis, Jurbarkas* (Vilnius, 1991), p. 5.

⁴ KIAUPA, Zigmantas, „Lietuvos miestų savivalda XIV–XVIII a.“, *Lietuvos heraldika* t. 1 (Vilnius, 1998), p. 171.

m.), Nesvyžius (1586 m.), Liubčius (1590 m.) ir Druja (1618 m.)⁵. LDK laikais Druja buvo svarbus pasienio postas. Nuo 1490 m. iki 1611 m. šią vietovę su apylinkėmis valdė kunigaikščiai Masalskiai. Nuo 1611 iki 1825 m. ją valdė didikai Sapiegos. Jie gerokai išplėtė Drujos miestą, pasistatydino pilį, Drujos upės dešiniajame krante įkūrė vadinamąjį Sapiegyno (lenk. *Sapieżyn*) priemiestį⁶. Drujos miestas buvo sudarytas iš trijų sričių: 1) taip vadinamojo Senojo miesto, esančio Drujos upės kairiajame krante ir iki XVII a. antrojo dešimtmečio pradžios priklausiusio kunigaikščiams Masalskiams; 2) Drujos upės dešiniajame krante didikų Sapiegų įkurto Sapiegyno priemiesčio; 3) ir priešingame Dauguvos upės krante esančio Piedrujos miestelio (XIX a. vadinamo Pridruisku (lenk. *Przydrujsk*))⁷. Jonas Stanislovas Sapiega 1618 m. rugpjūčio 8 d. privilegija suteikė Drujai Magdeburgo teises ir miesto herbą. Ši privilegija buvo ir vėliau kartojama Sapiegų giminės atstovų ir tvirtinama valdovų: Zigmanto Vazos 1619 m., Vladislovo Vazos 1639 m., Jono Kazimiero Vazos 1656 m., Jono Sobieskio 1679 m., Augusto III Sakso 1718 m., Stanislovo Augusto Poniatovskio 1776 m.⁸

XVIII a. buvo pastatyta nauja Drujos miesto rotušė⁹, kurioje posėdžiaudavo magistrato nariai. Miestiečių reikalams registruoti buvo rašomos aktų knygos. Lietuvos valstybės istorijos archyvo (toliau – LVIA) Senųjų aktų fonde saugoma viena Drujos magdeburginio teismo aktų knyga. Dokumentų chronologinės ribos apima 1718–1726 metus. Jie įrišti nepaisant chronologinės tvarkos. Į Drujos magdeburginio teismo aktų knygą buvo įrašomi skundai dėl sumušimų, nužudymų, užpuolimų, vagysčių, įžeidimų, raganavimo, skolų negražinimo; taip pat pirkimo-pardavimo ar dovanojimo sutartys, įvesdinimo aktai ir t. t. Lyginant su Dysnos magistrato aktų knygomis, Drujos magdeburginio teismo aktų knygose trūksta miestiečių testamentų, dvarų inventorių ir kt.¹⁰

1776 m. mažesnių miestelių savivaldos panaikintos, Druja taip pat neteko Magdeburgo teisės¹¹. Po Antrojo ATR padalijimo 1793 m. iš Rusijos imperijai atitekusių Breslaujos apskrities rytinių dalių buvo suformuota Dysnos apskritis, į jos sudėtį įėjo ir Drujos miestas. Iš pradžių

⁵ ГРИЦКЕВИЧ, А. П. *Частновладельческие города Белоруссии в XVI–XVIII вв. (социально-экономическое исследование истории городов)* (Минск, 1975), p. 186–187.

⁶ VIDUGIRIS, Aloyzas ir kt. „Druja“, *Visuotinė lietuvių enciklopedija* t. 5 (Vilnius, 2004), p. 155.

⁷ HEDEMANN, Otton, *Dzisia i Druja: magdeburские miasta* (Wilno, 1934), p. 380–381.

⁸ Ten pat, p. 381–386; HEDEMANN, Otton, *Historja powiatu braslawskiego* (Wilno, 1930), p. 347.

⁹ „(...) dnia sądowego w Ratuszu na sprawach miejskich zasiadającym“, LVIA, f. 126 (SA), ap. 1, b. 1 (Spr. 5891), l. 198v; „(...) pod Ratuszem nowo wybudowanym (...)“, ten pat, l. 240.

¹⁰ HEDEMANN, Otton, *Dzisia i Druja: magdeburские miasta* (Wilno, 1934), p. 426.

¹¹ Ten pat, p. 450.

Dysnos apskritis buvo priskirta Minsko gubernijai, nuo 1843 m. Vilniaus gubernijai. 1853 m. dvi Drujos magdeburginio teismo aktų knygos buvo perduotos Vilniaus centriniam senųjų aktų archyvui.

II. DOKUMENTŲ SUTVARKYMAS

Bendrosios žinios apie fondo dokumentus

1852 m. balandžio 2 d. Rusijos imperatorius Nikolajus I paskelbė įsaką „dėl vakarinių gubernijų centrinių senųjų aktų archyvų Kijeve, Vitebske ir Vilniuje įsteigimo“¹². Remiantis šiuo įsaku buvo įsteigtas Vilniaus centrinis Senųjų aktų archyvas, kuriame turėjo būti sukaupti visi LDK veikusių įstaigų ir institucijų aktai, surašyti iki 1799 m. Šio archyvo direktoriumi buvo paskirtas Nikita Gorbačevskis. Archyvo išlaidoms iš valstybės išdo buvo skirta 2300 rublių, o jo veiklą kontroliavo Rusijos imperijos liaudies švietimo ministerija.

Drujos miesto rotušė, kuriai priklausė ir Drujos magdeburginio teismo aktų knygos, 1853 m. Vilniaus centriniam senųjų aktų archyvui perdavė 3 bylas¹³. 1853 m. gegužės 1 d. Vilniaus centrinis senųjų aktų archyvas gavo 3 bylas: dvi iš jų priklausė Drujos magdeburginiam teismui ir viena – Drujos miesto rotušei¹⁴.

1872 m. buvo išleistas N. Gorbačevskio sudarytas spausdintinis Vilniaus senųjų aktų archyvo bylų inventorinis apyrašas, pavadintas Katalogu, kuriame buvo įrašytos 18243 bylos. Drujos magdeburginio teismo bylos (2 vienetai) N. Gorbačevskio kataloge sudarė atskirą grupę (Gorb. Nr. 5928–5929)¹⁵. Pagal dokumentų pobūdį N. Gorbačevskis visas bylas pavadino Drujos magdeburgijos aktų knygomis. Ankstyviausias dokumentas buvo 1718 m., vėlyviausias – 1733 m. Kiekvienai bylai kataloge suteiktas inventorinis numeris, nustatytos chronologinės ribos, nurodytas lapų kiekis.

1906 m. išleistas dalinai pertvarkytas Ivano Sprogio senųjų aktų archyvo katalogas buvo informatyvesnis. I. Sprogio kataloge Drujos magdeburginio teismo bylos taip pat sudarė atskirą

¹² Полное собрание законов Российской империи. Второе собрание т. 27, ч. 2: реестр хронологический, № 26126 https://nlr.ru/e-res/law_r/search.php [žiūr. 2023-03-06].

¹³ *Archiwum akt dawnych w Wilnie w okresie od 1795 do 1922 roku: rys historyczny*, opr. R. Mienicki (Wilno, 1923), p. 45.

¹⁴ Дело о передаче древних актовых книг Друйскою городовою ратушою, LVIA, f. 594, ap. 1, b. 654, l. 607–609.

¹⁵ ГОРБАЧЕВСКИЙ, Никита, *Каталог древним актовым книгам губерний Виленской, Гродненской, Минской и Ковенской* (Вильна, 1872), p. 198.

grupę (Spr. Nr. 5891–5892). I. Sprogis visas bylas pavadino Drujos magdeburgijos dekretų knygomis. Ankstyviausias dokumentas buvo 1718 m., vėlyviausias – 1733 m. Kiekviena byla gavo naują inventorinį numerį, tiksliau apibrėžtos jos chronologinės ribos ir nurodytas lapų kiekis. I. Sprogio ir N. Gorbačevskio Senųjų aktų katalogais, nepaisant jų neišbaigtumo, plačiai naudojamosi iki šių dienų.

XX a. vykę pasauliniai karai ir okupacijos skaudžiai atsiliepė Vilniaus centriniam senųjų aktų archyvui. Jis ne kartą buvo išvežtas į užsienį ir vėl gražintas į Lietuvą. Nemažai bylų dingo arba atsidūrė kitų šalių archyvuose. Po antro pasaulinio karo Vilniaus centrinio senųjų aktų archyvo bylos perėjo LTSR centrinio valstybinio archyvo žinion. 1946 m., siekiant įvesti tikslią Lietuvos archyvuose saugomų fondų apskaitą ir kontrolę, Vyriausioji archyvų valdyba prie TSRS vidaus reikalų ministerijos išleido potvarkį, kuriuo LTSR archyvų valdybai nurodoma užregistruoti visus tuo metu buvusių archyvų fondus, suteikiant jiems numerius. Vykdam šį potvarkį, 1949–1951 m. Drujos magdeburginio teismo fondui buvo suteiktas Nr. 126 (SA).

1957 m. sausio 1 d. Vilniuje buvo įsteigtas LTSR centrinis valstybinis istorijos archyvas, kuriam iš LTSR centrinio valstybinio archyvo buvo perduoti Senieji aktai, tame tarpe ir Drujos magdeburginio teismo fondas. Tačiau 1960 m. dėl bylų trūkumo šis fondas buvo išbrauktas iš archyvo apskaitos (aktas dėl bylų trūkumo sudarytas 1960 m. gegužės 4 d.).

1976–1978 m. Lietuvos TSR centriniame valstybiniame istorijos archyve atliekant bylų kiekio ir fizinės būklės patikrinimą buvo rasta viena Drujos magdeburginio teismo byla (Spr. 5891). Todėl 1981 m. kovo 20 d. LTSR centrinio valstybinio istorijos archyvo direktoriaus įsakymu fondas Nr. 126 „Drujos magdeburginis teismas“ buvo vėl gražintas į archyvo apskaitą. I. Sprogio Senųjų aktų katalogas buvo naudojamas kaip šio fondo apyrašo Nr. 1 apskaitos dokumentas, pagal kurį jam priklausė viena byla Nr. 5891.

2023 m. naujai sudarius Drujos magdeburginio teismo fondo Nr. 126 (SA) apyrašą Nr. 1, jame faktiškai yra 1 apskaitos vienetas.

Iš viso Drujos magdeburginio teismo fonde Nr. 126 (SA) yra 1 apskaitos vienetas, kurio chronologinės ribos 1718–1726 m.

Tvirtinamųjų aktų, einamųjų reikalų ir dekretų protokolų apyrašas Nr. 1

Iš naujo patyrinėti ir pertvarkyti Senuosius aktus imtasi, norint ištaisyti N. Gorbačevskio ir I. Sprogio Senųjų aktų kataloguose pastebėtus bylų aprašymo trūkumus ir netikslumus. 2023 m., sudarant naują Drujos magdeburginio teismo fondo Nr. 126 (SA) apyrašą Nr. 1, buvo atlikti šie darbai:

- 1) bylų kiekio, fizinės būklės patikrinimas;
- 2) bylų priklausymo fondui nustatymas;
- 3) dokumentų tikslų chronologinių ribų nustatymas;
- 4) bylų antraščių lietuvių ir rusų kalbomis sudarymas;
- 5) naujų numerių suteikimas apskaitos vienetams.

Naujai sudarytame Drujos magdeburginio teismo fondo Nr. 126 (SA) apyraše Nr. 1 esanti byla gavo naują apskaitos numerį (Nr. 1), tačiau šalia lieka nurodyti ir ankstesni N. Gorbačevskio ir I. Sprogio katalogų numeriai (Spr. 5891, Gorb. 5928).

Fondo Nr. 126 (SA) apyrašo Nr. 1 bylą Nr. 1 sudaro tvirtinamųjų aktų, einamųjų reikalų ir dekretų protokolai. Bylos dokumentų chronologinės ribos 1718–1726 m. Tai Drujos miestiečių skundai dėl sumušimų, nužudymų, užpuolimų, vagysčių, įžeidimų, skolų negražinimo; taip pat pirkimo-pardavimo ar dovanojimo sutartys, įvesdinimo aktai ir t. t.

Drujos magdeburginio teismo aktų knygoje gausu miestiečių skundų dėl raganavimo. Tokius įrašus plačiai aptaria lenkų istorikas Ottonas Hedemannas knygoje apie magdeburginius Dysnos ir Drujos miestus¹⁶.

Pagal N. Gorbačevskio ir I. Sprogio Senųjų aktų katalogus Drujos magdeburginio teismo fonde trūksta 1 bylos (Spr. 5892, Gorb. 5929). Šios bylos dokumentų chronologinės ribos – 1728–1733 m. Pasitelkus prieinamą mokslinę literatūrą ir internete patalpintą informaciją buvo pravesta trūkstamos Drujos magdeburginio teismo bylos paieška, tačiau ji nedavė rezultatų. I. Sprogis savo kataloge yra pastebėjęs, kad šioje aktų knygoje daug lapų yra pažeisti, užlieti šarminiu skysčiu ir pažeisti kandžių. Šios bylos dokumentais rėmėsi O. Hedemannas rašydamas knygos dalį apie magdeburginį Drujos miestą.

Drujos magdeburginio teismo fondo Nr. 126 (SA) apyrašo Nr. 1 bylos Nr. 1 datų, fizinio stovio ir sudėties ypatybės yra nurodytos apyrašo Nr. 1 lentelės pastabų skylyje. Visi aktų knygoje

¹⁶ HEDEMANN, Otton, *Dzisia i Druja: magdeburskie miasta* (Wilno, 1934), p. 431–432.

esantys dokumentai parašyti lenkų kalba. Tvardant apyrašą Nr. 1, sudarytos naujos bylos antraštės lietuvių ir rusų kalbomis, tiksliau nustatytos bylų chronologinės ribos ir lapų kiekis.

Iš viso į fondo Nr. 126 Drujos magdeburginio teismo apyrašą Nr. 1 įrašytas 1 apskaitos vienetas, kurio chronologinės ribos 1718–1726 m.

Informacijos ir sklaidos skyriaus
vyriausioji specialistė

Violeta Pansevič

ПЕРЕВОД СПРАВКИ ФОНДА № 126 „ДРУЙСКИЙ МАГДЕБУРГСКИЙ СУД“

I. ИНФОРМАЦИЯ О ФОНДООБРАЗОВАТЕЛЕ

Одним из важнейших источников для исследователей истории литовских городов являются книги записей или актовые книги городских самоуправлений XVI–XVIII вв. Они помогают объяснить изменения в деятельности городских самоуправлений и определить культурный уровень горожан. В Великом Княжестве Литовском (далее – ВКЛ) право на организацию самоуправления принадлежало тем городам, которым правитель предоставил так называемое Магдебургское право, то есть право управления по образцу города Магдебург (Германия). Магдебургское право в первую очередь получило Вильно. Это право в 1387 г. ему предоставил великий князь литовский (далее – Вкл) Ягайло. Позже это право было предоставлено для Ковна (1408 г.), Трок (1409 г.) и других городов. Наиболее интенсивное распространение Магдебургского права в ВКЛ произошло после реформ в 1564–1566 гг. и Люблинской унии 1569 г. Тогда привилегии с Магдебургским правом начали предоставляться и более мелким поселениям и городам. До 1776 г. право самоуправления получили 28 городов. Некоторые из них были частными, т. е. были учреждены в частных владениях, другие – государственные или принадлежали великому князю. Кретинген, Шкуды, Бирже, Кейданы и духовный город Ворне принадлежали первой группе, а все остальные – второй группе. Владельцы частных городов – Радзивиллы, Ходкевичи, Кишки, Сапеги – заботились о том, чтобы их городам было предоставлено право самоуправления, надеясь создать лучшие условия для роста этих городов и увеличить доходы от них. Но и таким городам правитель предоставлял привилегию (ее не получил только Кретинген), потому что жители тех городов становились горожанами всего государства, а не только имений своего владельца.

Магдебургское право распространялось и на землях ВКЛ, находящихся на нынешней территории Белоруссии. До 1618 г. право самоуправления получили 5 частных городов и местечков: Слуцк (1441 г.), Мир (1579 г.), Несвиж (1586 г.), Любча (1590 г.) и Друя (1618 г.). Во времена ВКЛ Друя была важным пограничным постом. С 1490 г. до 1611 г. этой местностью и ее окрестностями правили князья Масальские. С 1611 по 1825 год им правил род Сапегов. Представители этого города значительно расширил Друю, построили

замок, основали так называемое предместье Сапежин (польск. *Sapieżyn*) на правом берегу реки Друйки. Город Друя состоял из трех частей: 1) так называемого Старого города, который располагался на левом берегу реки Друйки и до начала второго десятилетия XVIII в. принадлежал князьям Масальским; 2) предместья Сапежин, основанного Сапегами на правом берегу реки Друйки; 3) и местечка Пиедруи на противоположном берегу Двины (в XIX в. назывался Придруйском (польск. *Przydrujsk*)). Ян Станислав Сапега привилегией с 8 августа 1618 г. предоставил Друе Магдебургское право и герб города. Эту привилегию позже повторяли представители рода Сапегов и подтверждали правители: Сигизмунд III Ваза в 1619 г., Владислав IV Ваза в 1639 г., Ян II Казимир Ваза в 1656 г., Ян III Собеский в 1679 г., Август III Саксонец в 1718 г., Станислав II Август Понятовский в 1776 г.

В XVIII в. была построена новая ратуша в Друе, в ней проводились заседания магистрата. Для регистрации дел горожан писались актовые книги. Одна актовая книга Друйского магдебургского суда хранится в фонде древних актов Литовского государственного исторического архива (далее – ЛГИА). Хронологические рамки документов – 1718–1726 гг. Документы в этой книге переплетены не в хронологическом порядке. В актовую книгу Друйского магдебургского суда заносились жалобы о побоях, убийствах, нападениях, кражах, оскорблениях, колдовстве, неуплате долгов и т. д.; также заносились акты купли-продажи, дарственные соглашения, вводные записи и др. По сравнению с актовыми книгами Дисненского магистрата, в актовых книгах Друйского магдебургского суда отсутствуют завещания горожан, инвентари имений и т. д.

В 1776 г. самоуправления более мелких городов были отменены, Друя также лишилась Магдебургского права. После третьего раздела Речи Посполитой в 1793 г. Дисненский уезд был образован из восточных частей Браславского уезда, отошедших к Российской империи. В состав Дисненского уезда входил также город Друя. Первоначально Дисненский уезд входил в состав Минской губернии, с 1843 г. отошел к Виленской губернии. В 1853 г. актовые книги Друйского магдебургского суда были переданы в Виленский центральный архив древних актов.

СОЗДАНИЕ ФОНДА И ЕГО СТРУКТУРА

Сведения о фонде

2 апреля 1852 г. император России Николай I издал указ «об учреждении в Киеве, Витебске и Вильно центральных архивов древних актов». Согласно этому указу, в Виленском центральном архиве древних актов, которое курировало министерство народного просвещения Российской империи, должны были быть собраны все документы, составленные до 1799 г. Директором архива был назначен Никита Горбачевский. Для нужд учреждения из государственной казны выделено 2300 рублей.

Друйская городская ратуша, которой принадлежали также актовые книги Друйского магдебургского суда, в 1853 г. передала в Виленский центральный архив древних актов 3 книги. 1 мая 1853 г. Виленский центральный архив древних актов получил 3 книги: две из них принадлежали Друйскому магдебургскому суду и одна – Друйской городской ратуше.

В 1872 г. Н. Горбачевским была издана опись-каталог дел, находящихся в Виленском центральном архиве древних актов. В него были внесены 18243 дела. Друйский магдебургский суд, как и другие учреждения ВКЛ, в каталоге проходил как отдельная группа дел, имевшая 2 единицы (Горб. № 5928–5929). По виду документов Н. Горбачевский все дела причислил к актовым книгам Друйской магдебургии. Самым древним был документ с 1718 г., самым поздним с 1733 г. Каждое дело получило инвентарный номер, были указаны хронологические рамки документов и количество листов.

В 1906 г. был издан частично усовершенствованный каталог древних актов Ивана Спрогиса. Дела Друйского магдебургского суда в каталоге И. Спрогиса также проходили как отдельная группа (Спр. № 5891–5892), он назвал их декретовыми книгами Друйской магдебургии. Самым древним был документ с 1718 г., самым поздним с 1733 г. Каждое дело получило новый инвентарный номер, точнее были указаны хронологические рамки документов и количество листов. Каталоги Н. Горбачевского и И. Спрогиса, несмотря на их недостатки, широко вошли в научный оборот.

В XX веке прошедшие мировые войны, оккупации, экономическая разруха болезненно отозвались на судьбе Виленского центрального архива древних актов. Он несколько раз был вывезен за границу. Немало дел потерялось или оказалось в архивах соседних государств. После войны дела Виленского центрального архива древних актов перешли в ведение Центрального государственного архива Лит.ССР. В 1946 г. Архивное

управление Лит.ССР получило указание Главного Архивного управления при МВД СССР о взятии всех архивных фондов на учёт и присвоении им номеров. Выполняя это указание в 1949–1951 гг. фонду «Друйский магдебургский суд» был присвоен № 126.

1 января 1957 г. в Вильнюсе был учрежден Центральный государственный исторический архив Лит.ССР, в который из Центрального государственного архива были переданы древние акты, в том числе и фонд «Друйский магдебургский суд». Однако в 1960 г. в связи с отсутствием дел этот фонд был снят с учета архива (акт о недостатке дел составлен 4 мая 1960 г.).

В 1976–1977 гг. в Центральном государственном историческом архиве Лит.ССР при проведении проверки наличия и состояния дел было найдено одно дело, принадлежащее Друйскому магдебургскому суду. Поэтому 20 марта 1981 г. по приказу директора Центрального государственного исторического архива Лит.ССР, фонд № 126 «Друйский магдебургский суд» снова был поставлен на учет. Каталог древних актов И. Спрогиса использовался как документ учёта описи № 1 фонда № 126, согласно которому ей принадлежало 1 дело № 5891.

После составления в 2023 г. новой описи № 1 фонда № 126 «Друйский магдебургский суд» в ней была учтена 1 единица хранения.

Итого в фонде № 126 «Друйский магдебургский суд» имеется 1 единица хранения, хронологические рамки которой 1718–1726 гг.

Первая опись фонда № 126 «Друйский магдебургский суд»

Недостатки и неточности в описании дел печатных каталогов Н. Горбачевского и И. Спрогиса явились стимулом для исследований древних актов. При составлении в 2023 г. новой описи № 1 фонда № 126 «Друйский магдебургский суд» были проведены следующие работы:

1. проверка наличия и физического состояния дела, ведение точного фактического учёта древних актов;
2. фондирование;
3. уточнение хронологических рамок документов;
4. составление заголовка дела на литовском и русском языках;

5. перешифровка дела.

В результате проверки установлено, что в первой описи фонда № 126 «Друйский магдебургский суд» имеется в наличии 1 единица хранения. Это дело в ново созданной описи № 1 получило новый инвентарный номер (№ 1). Рядом указаны и старые шифры каталогов Н. Горбачевского и И. Спрогиса (Спр 5891, Горб. 5928).

Опись № 1 фонда № 26 состоит из крепостных, поточных актов и декретов. Крайние даты документов 1718–1726 гг. Это жалобы друйских горожан о побоях, убийствах, нападениях, кражах, оскорблениях, неуплате долгов и т. д.; также заносились акты купли-продажи, дарственные соглашения, вводные записи и др.

В актовой книге Друйского магдебургского суда полно жалоб горожан о колдовстве. Записи такого характера многочисленно обсуждаются польским историком Оттоном Хедеманном в его книге о магдебургских городах Дисны и Друи.

По каталогам древних актов Н. Горбачевского и И. Спрогиса в фонде Друйского магдебургского суда отсутствует одно дело (Спр. № 5892, Горб. 5929). С помощью научной литературы и информации в интернете был проведен розыск отсутствующего дела Друйского магдебургского суда, но он не дал положительных результатов. И. Спрогис в своем каталоге заметил, что в этой книге было много поврежденных листов, залитых едкой жидкостью, и также много листов, попорченных молью. Документы этого дела использовал О. Хедеманн при написании части книги о магдебургском городе Друя.

Особенности дат документов, физического состояния и состава дела описи № 1 фонда № 126 «Друйский магдебургский суд» указаны в таблице, в колонке «примечания». Все документы написаны на польском языке. В описи № 1 также составлен новый заголовок дела на литовском и русском языках, точнее указаны хронологические рамки документов и количество листов.

Всего в описи № 1 фонда № 126 «Друйский магдебургский суд» имеется 1 единица хранения, хронологические рамки которой 1718–1726 гг.

Главный специалист
отдела распространения информации

Виолета Пансевич

